

ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ГЛОБАЛНАТА СРЕДА ВЪРХУ РАЗВИТИЕТО НА ТРАНСНАЦИОНАЛНИТЕ КОРПОРАЦИИ В ОБЛАСТТА НА РАСТИТЕЛНАТА ЗАЩИТА

Гергана Славова
Икономически университет, Варна

Резюме

Нарастването на процесите на глобализация и интеграция в световното стопанство, както и нарасналата значително през последните 50 години роля на транснационалните компании (ТНК) създават реална възможност за трансфер не само на готова продукция, но и на природни, материални, физически и социални ресурси. Този факт осигурява безпрепятствено транспортиране и преминаване на граничните пространства на продукцията за заготовка, на готова продукция, на стоки, а също и на суровини за тяхното производство, както и на капитали и на създаване на възможност за вътрешно фирмена търговия между отделните дъщерни фирми в самите транснационални компании. От друга страна глобалната среда оказва значително въздействие върху развитието на транснационалните компании и съпътства тяхната нарастваща роля в световен аспект. Целта на настоящата статия е да бъдат разкрити тези въздействия върху транснационалните компании в областта на растителната защита.

Ключови думи: транснационални компании, глобална среда, растителна защита, институции, филиали, управление.

Key words: transnational corporations, global environment, plant protection institutions affiliated, management.

JEL: O13.

Увод

Едновременно с глобалните и транснационалните процеси в света се наблюдава една друга нова и изключително благоприятна възможност за ТНК, а и не само за тях, това са все по-добре развитите телекомуникационни системи и особено силно и мащабно навлязлата в живота на хората глобална информационна система - Интернет. Благодарение на нея и на социалните мрежи в нея се скъсяват неимоверно много пространствата и се улеснява новия вид управление между различните дъщерни фирми, централни представителства, филиали и родителската компания. „Работното място“, „работното време“ и „работния ден“ са категории, които се променят значително с появата на Интернет и възможността за безжични връзки [5]. Благодарения на тези факти днес (2013 г.), голяма част от населението на Земята работи дистанцирано от основния офис на фирмата, някои работници и служители предпочитат да работят с позволение на управляващите ги от къщи или в движение, носейки със себе си лаптоп дори по време на почивка. Всичко това улеснява транс национализацията, като реално осъществим процес, а от друга страна усложнява и променя системата на стратегическо управление в ТНК. Благодарение на Интернет и на другите комуникационни технологии, транснационалният процес става по-лесно осъществим, тъй като тези технологии многократно улесняват процеса

на работа в други страни и територии, в които има създадени централни представителства, филиали и дъщерни клонове. Управленският процес се усложнява от различията в националните възприятия, от културните норми и различни законови и нормативни актове, но в същия момент с процеса на глобализация се свързва и процеса на европеизация, което означава, че се формират нови единни стандарти за страните влизащи в Европейския съюз.

С промяната на политическата система в нашата страна и в целия Източноевропейски блок, отделните индивиди, получиха по-голяма свобода на действие и възможност за създаване на собствен бизнес. Освен това се създадоха условия за увеличаване на човешката и ресурсна мобилност както в Европа, така и в целия свят. България, като равнопоставена страна членка в ЕС от 2007 г., се интегрира в европейското икономическо пространство, което превлича нови ТНК на нейните територии. Например, присъстващите в икономиката на България Байер, БАСФ, Синджента, КВС, Лима Грейн са европейски транснационални компании. Създаването и разрастването на ЕС създава предпоставка за свободно движение на ресурси, както материални, така също и финансови и човешки. Положителният ефект от това движение за нашата страна е значително увеличаване на броя на чуждестранните предприемачи в България, през последните 6 години*. Другите

благоприятни аспекти за страната ни, произтичащи от този основен ефект са, че: чуждестранните инвеститори (каквито безспорно се явяват и ТНК на българския пазар) повишават изискванията към работната сила, но и чувствително повишават нейното заплащане, осигуряват по-добра работна среда, повишават посредством това стандарта на живот в страната. Всички тези аспекти водят до повишаване на конкуренцията на трудовия пазар, до по-добро спазване на общите правила на трудовите отношения и до една по-добре хармонизирана с Европейския съюз икономическа, социална и правна среда. Членството ни в Европейския съюз е свързано и с участието на редица европейски институции и тяхното силно икономическо въздействие върху страната. Такива институции са; Европейската сметна палата, Европейската инвестиционна банка, която финансира икономическото развитие на всички страни, влизащи в Европейския съюз, Комитета на регионите-гласът на регионалното и местно самоуправление; Европейска централна банка; Европейска агенция за опазване на околната среда (ЕАОС)¹ Европейска агенция по химикалите, която извършва техническа, научна и административна дейност, свързана с регистрация на химически продукти, включително и на РЗ препарати и минерални торове**. Друг много важен европейски координатор е Европейски орган за безопасност на храните (EFSA)², той осигурява на Комисията по безопасност и на Европейската общност експертни съвети в областта на безопасност на храните по цялата верига от производителя до крайния потребител на растителни и животински продукти [4] и Служба на Европейската общност за сортовете и растенията, която управлява система за правна закрила на сортовете растения и е равностойна на патентна система за новите сортове, като те са защитени за 25 или 30 години в зависимост от вида на растението***. Закрилата на сортовете растения е специфична форма на право на индустриална собственост, прилагано на територията на всички страни по света, но службата към ЕС, обхваща и 27 те държави членки на ЕС. Системата на Общността насърчава въвеждане на нови сортове растения с по-добри показатели, които са в полза както на

земеделските производители, така и на потребителите. Европейската агенция по химикалите (ЕЧА), стартира своята дейност от 2007 г., като нейните основни действия са насочени към управляване на процесите по регистриране, оценка, разрешаване и ограничаване на производството на химически вещества. Нейните основни цели са: да се предостави допълнителна информация относно химическите вещества, към които принадлежат и препаратите за РЗ, както и да се гарантира тяхната безопасна употреба и да се подобри конкурентоспособността на европейската промишленост в това число и производството на РЗ препарати на територията на ЕС. Агенцията се ръководи от управителен съвет, който е създаден от представители на различните държави членки в ЕС, както и членове от Европейския парламент и Европейската комисия³ [5]. Освен всички посочени до момента агенции и институции към Европейския съюз, съществуват и редица други, но тъй като техният обхват е насочен към други области на въздействие, които не са обект на настоящото изследване те няма да бъдат анализирани и разгледани. Акцентът е поставен и насочен само към институции, агенции, ръководни контролни органи и програми в областта на земеделието, производството на растителна продукция и по конкретно използването на хибридни семена, минерални торове и РЗ препарати. В пряка връзка с нашето изследване е Общата селскостопанска политиката на ЕС (ОСП), която води началото си от далечните 50 години на миналия век. Насочеността на тази основна за ЕС политика се променя многократно през годините. Първоначално тя е ориентирана към насърчаване на земеделските производители да увеличат производството с цел потребителите да имат стабилен източник на храни с достъпни цени (периода след Втората световна война). На по-късен етап обаче (80те години) вследствие на тази политика се достига до големи хранителни излишъци, част от които се изнасят зад границите на Европа, а друга част се разваля и ликвидира. Поради тази причина се поставя нов акцент на ОСП, а именно: провеждане и създаване на екологично чисто земеделие, при което трябва да се спазват екологосъобразни стандарти и

* Периодът от 6 години обхваща годината на приемане на България в ЕС (2007) до настоящия икономически момент (2013).

** Седалището на европейската агенция по химикалите е в Хелзинки, Финландия.

*** Седалището на Службата на Европейската общност за сортовете и растенията е в Анжер, Франция.

¹ Европейска агенция за опазване на околната среда. [www.eea.europa.eu].

² Европейски орган за безопасност на храните. [www.efsa.europa.eu].

³ Европейска агенция по химикалите. [www.echa.europa.eu].

производство на безопасни за здравето на хората и животните храни. В следствие на тези решения ЕС силно засили мерките по фитосанитарен контрол във всички страни членки, както и контрола при приложение и използване на РЗ препарати. Въведени са специфични практики, една от които е добра растително защитна практика, чрез която третиранията с продукти за растителна защита, приложени при културите са в съответствие с условията на тяхната разрешена употреба и са селективни, дозирани и навременно приложени за оптимална ефикасност, като са взети предвид и микроклиматичните условия, биологичните характеристики на културните растения и биологичния контрол [2]. Освен тях ЕС въведе и най-добри практики за опазване на водите от замърсяване, причинено от точкови източници при употреба на продукти за растителна защита [1]. Важно е да се отбележи, че ЕС е обхванал като контролни етапи всички етапи от транспортирането на РЗ препарати от страната производител до страната потребител, така също складирането и опазването на РЗ продукти, за който има специфични изисквания при съхранение да отстоят на определено разстояние от жилищни домове и обществени площи, както и да бъдат спазени всички основни изисквания преди пръскане с РЗ препарати, по време на използване и след завършване на процеса на пръскане. Специално място в изискванията с работа с РЗ препарати ЕС е отделил на процеса с отпадъчните продукти от РЗ препарати при тяхното използване или изтичане на гаранционния им срок.

ЕС е вторият по големина износител на селскостопанска продукция, като стойността на износ в сектора, през последната година възлиза на 72 533 млрд. Евро, но ЕС е и най-големия вносител на селскостопанска продукция, като стойностите по вноса са приблизителни до тези на износа. Износа на РЗ препарати, минерални торове и хибридни семена попада в обхвата на 40,4% износ на ЕС, в категорията други, селскостопански продукти и ресурси за тяхното производство, а вноса в 36, 5% от вноса на същата категория стоки. Не съществува отделно и точно процентно разделение направено от ЕС, за процентното съотношение на внасяните и изнасяни РЗ препарати в рамките на общността, но е ясно дефинирано, че те са основни ресурсни суровини от които зависи производствения процес в растителния сектор [6].

Върху развитието на растителната защита влияние оказва и Световната организация по прехрана и земеделие, както и редица други световни организации, като световната банка,

международната асоциация за защита на растенията, световна асоциация по растителна защита, тихоокеанската организация по растителна защита, международната конвенция по растителна защита, но в настоящата статия няма да се спираме подробно на тяхната същност.

Изводи

Глобалната среда на дейността на ТНК, позволява много на брой възможности и предимства при функциониране на ТНК в областта на растителната защита, които можем да обобщим така:

1. Улеснен е глобалният достъп до всяко централно представителство, дъщерно дружество и филиална фирма, благодарение на съвременните технологични комуникации и глобалната информационна система-Интернет. Отделно всяка една корпорация поддържа вътрешни координационни и управленски връзки между отделните филиали и клонове.
2. Управленските процеси в транснационалните корпорации са в унисон с измененията настъпили в глобалната среда, както от икономическа, политическа, така също и от технологична и социална гледна точка. Пряко отражение върху тях оказва членството на страните в Европейския съюз, както и всички произтичащи от тази гледна точка права и задължения на корпоративните организации в областта на растителната защита.
3. Новите технологии позволяват по бърз и безпроблемен достъп до информация, потребители, нови клиенти. Те са в основата и на по-бързата доставна дейност на компаниите в областта на растителната защита.
4. Съществуват много на брой международни и европейски институции, които оказват влияние и силно въздействие върху развитието на растителнозащитния вид бизнес дейност, но техните регламенти са ясни и добре структурирани, с добре регламентирани растителнозащитни практики.
5. Растителнозащитната дейност в Европейския съюз е стриктно съблюдавана, съертани са главните процеси на прилагане и на използване на РЗ препарати, като са посочени основните институции на световно, европейско и национално ниво, които

оказват влияние върху този специфичен вид дейност.

6. Съществува яснота при формиране на принципите и регламентите за растителнозащитната дейност, както на ниво ЕС, така също и на световно ниво.

Литература

1. Шмидер, Фр., Ротеле, М., Величков, А. *Най-добри практики с продукти за растителна защита*. 2011. с. 16.
2. Министерство на земеделието и горите. Национална служба за растителна защита.

Правила за добра растителнозащитна практика в земеделието. изд. „Алианс Принт”. С. 2006.

3. *Агенциите на Европейски съюз*. изд. на Европейските общности. Люксембург. 2007.
4. *Как работи Европейския съюз-Европейски институции*. изд. на Европейската общност. Белгия. 2007. с. 45.
5. Коев, Й. *Предприемачество*. изд. „Стено”. Варна. 2007. с. 126.
6. *Обща селскостопанска политика*. 2012. [<http://www.mzh.government.bg/>]

EFFECTS OF THE GLOBAL ENVIRONMENT ON THE DEVELOPMENT OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS IN THE FIELD OF PLANT PROTECTION

Gergana Slavova
University of Economics, Varna, Bulgaria

Abstract

The increase in globalization and integration into the world economy, and increased significantly over the last 50 years the role of transnational corporations (TNCs) to create a real opportunity to transfer not only finished products but also the natural, physical, natural and social resources. This fact ensures smooth transport and border crossing areas for production preparation, the finished products, goods, and raw materials for their production, and capital and enable the company's internal trade between subsidiaries in themselves transnational companies. On the other hand, the global environment has a significant impact on the development of transnational companies and accompanies their growing role in the global aspect. The purpose of this article is to reveal these impacts transnational companies in the field of plant protection.